

การปลูกส้มโอ ต้องคำนึงลักษณะของดินที่มีความเหมาะสมกับการเจริญเติบโตและการให้ผลผลิต ซึ่งดินปลูกส้มโอควรมีลักษณะดังนี้

1. หน้าดินลึกไม่น้อยกว่า 50 เซนติเมตร
2. การระบายน้ำดี
3. ดินร่วนเหนียว หรือดินร่วนปนทราย
4. ระดับน้ำใต้ดินลึกไม่น้อยกว่า 1 เมตรในกลางฤดูฝน
5. ค่าความเป็นกรด-ด่าง 5.5-6.5

การใส่ปุ๋ยต้องคำนึงถึงพัฒนาการของส้ม เช่น ช่วงก่อนออกดอก ควรเน้นปุ๋ยตัวกลางและตัวท้ายให้สูง เช่น 8-24-24 ส่วนช่วงติดผลขนาดเล็กจะเน้นให้ตัวหลังสูงขึ้น เช่น 12-12-17-2 MgO และเน้นให้ตัวหลังสูงขึ้น เช่น 12-12-17-2 MgO ชาวสวนจึงควรระมัดระวังในการใส่ปุ๋ยอย่างมาก โดยอย่าให้ส้มขาดปุ๋ย แต่ไม่ให้ปุ๋ยมากเกินไป (รวี, 2543) อัตราปุ๋ยที่แนะนำให้ใช้ทั่วไป คือ ไนโตรเจน ระหว่าง 15-50 กก.ต่อไร่ต่อปี ฟอสฟอรัส ระหว่าง 0.5-0.7 กก.P₂O₅ ต่อต้นต่อปี และโพแทสเซียมระหว่าง 15-50 กก. K₂O ต่อไร่ต่อปี อัตราปุ๋ยที่เหมาะสมกับแต่พื้นที่ต้องพิจารณาอายุของต้น ศักยภาพในการให้ผลผลิตและจำนวนต้นที่ปลูกในพื้นที่ 1

ความต้องการธาตุอาหารของไม้ผล คำนึงถึงพัฒนาการของส้ม ซึ่งประกอบด้วยระยะการเจริญเติบโตที่สำคัญ 3 ระยะในแต่ละรอบปี การใส่ปุ๋ยเพื่อเพิ่มธาตุอาหารให้กับส้มโอนั้น ต้องสัมพันธ์กับความต้องการธาตุอาหารในการเจริญเติบโตต่างๆ ดังนี้

1. ระยะการเจริญเติบโตของลำต้น ใบ และกิ่งก้านสาขา

ระยะนี้มีการแตกใบอ่อนพร้อมกันทั้งต้นประมาณ 2-3 ชุด สำหรับการสร้างอาหารสะสมไว้ใช้ในการออกดอกและผลผลิต ซึ่งระยะนี้มีความต้องการธาตุไนโตรเจนสูง จึงควรเน้นการใส่ปุ๋ยไนโตรเจน และแบ่งปุ๋ยเป็น 3 ส่วน เพื่อใส่เดือนละ 1 ครั้ง เพื่อลดการชะล้างปุ๋ย

2. ระยะออกดอก

การใส่ปุ๋ยเพื่อกระตุ้นการเกิดออกดอก ใส่ก่อนออกดอกประมาณ 1 เดือน ควรเน้นปุ๋ยตัวกลางและตัวท้ายให้สูง ซึ่งมีความต้องการธาตุฟอสฟอรัส และธาตุโพแทสเซียม ในสัดส่วนที่สูงกว่าธาตุไนโตรเจน เพื่อใช้ในกระบวนการถ่ายเทพลังงานในกิจกรรมที่จำเป็นต่อการพัฒนาตาดอกของไม้ผล เช่น 8-24-24

3. ระยะติดผล และระยะพัฒนาการของผล

ระยะที่ต้องการธาตุโพแทสเซียมมากกว่า ธาตุฟอสฟอรัส และธาตุไนโตรเจน เพื่อช่วยในการเคลื่อนย้ายคาร์โบไฮเดรต จากใบ กิ่ง ก้าน และลำต้น ตามท่ออาหาร ไปเลี้ยงผลอ่อนให้เกิดการพัฒนาได้อย่างรวดเร็วและสมบูรณ์ และปรับปรุงคุณภาพในด้านรสชาติให้ดีขึ้น ควรใส่ปุ๋ยระยะแรกเริ่มติดผลอ่อน เน้นให้ตัวหลังสูงขึ้น เช่น 12-12-17-2 MgO และครั้งที่สอง ก่อนการเก็บเกี่ยวผลผลิตประมาณ 2 เดือน เน้นตัวหลังให้สูงขึ้น เช่น 0-0-50 (รวี, 2543)

¹เอกสารประกอบการอบรมเกษตรกร 4 เมษายน 2555 อ.บ้านแพ้น จ.ชัยภูมิ

²ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรขอนแก่น ต.ท่าพระ อ.เมือง จ.ขอนแก่น

ดินปลูกไม้ผลจะมีการเปลี่ยนแปลงของปริมาณธาตุอาหารที่สัมพันธ์กับปริมาณการใส่ปุ๋ยอย่างต่อเนื่องกันทุกๆ ปี ทำให้มีการสะสมของอินทรีย์วัตถุ ธาตุฟอสฟอรัส และธาตุโพแทสเซียม โดยปริมาณธาตุอาหารในดินของไม้ผลในทรงพุ่ม จะมีปริมาณมากกว่าดินที่อยู่นอกทรงพุ่ม

หากค่าวิเคราะห์ธาตุอาหาร มีค่าของ pH เปลี่ยนแปลงไป การใส่ปุ๋ยตามคำแนะนำปกติที่ใช้ตามอายุของพืชจะไม่มีประสิทธิภาพที่ดึ้นัก ควรวิเคราะห์ดินประกอบการพิจารณาการใช้ธาตุอาหารให้เหมาะสมกับปริมาณธาตุอาหารที่เปลี่ยนแปลงไปตามเวลา เพื่อให้การใส่ปุ๋ยมีประสิทธิภาพสูงสุด

ดังนั้นควรระมัดระวังในการใส่ปุ๋ย อย่าให้สัมขาดปุ๋ย แต่ไม่ให้ปุ๋ยมากเกินไป อัตราปุ๋ยที่แนะนำให้ใช้ทั่วไป คือ ไนโตรเจน ระหว่าง 15-50 กก.ต่อไร่ต่อปี, ฟอสฟอรัส ระหว่าง 0.5-0.7 กก. P_2O_5 ต่อตันต่อปี และโพแทสเซียมระหว่าง 15-50 กก. K_2O ต่อไร่ต่อปี อัตราปุ๋ยที่เหมาะสมกับแต่พื้นที่ต้องพิจารณาอายุของต้น ศักยภาพในการให้ผลผลิตและจำนวนต้นที่ปลูกในพื้นที่ 1 ไร่

การใส่ไนโตรเจนสูงจะให้ผลผลิตมี total soluble solid สูง แต่ผลอาจมีขนาดเล็กกลง และเปลือกบาง สีผิวผลสุกไปสวย การใส่ฟอสฟอรัสค่อนข้างน้อย โดยพิจารณาจากธาตุนี้ในใบมีปริมาณไม่ต่ำกว่า 0.15 เปอร์เซ็นต์ การใส่เพิ่มไม่เกิดประโยชน์ในทางการเพิ่มผลผลิต การใส่ธาตุโพแทสเซียมสูงจะช่วยให้ผลโตแต่เปลือกจะหนาขึ้น ผิวมีสีแกมเขียว น้ำคั้นมีกรดสูงขึ้น (สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม และศูนย์วิจัยและพัฒนาไม้ผลเขตร้อนและกึ่งเขตร้อน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2540) พื้นที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกษตรกรนิยมปลูกส้มโอเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากมีความเหมาะสมหลายประการ เช่น สภาพดิน สภาพภูมิอากาศที่เอื้ออำนวยต่อการผลิต การแพร่ระบาดของโรค และแมลงมีน้อย ตลอดจนปัญหาจากภัยธรรมชาติที่แทบจะไม่มี เมื่อเปรียบเทียบกับแหล่งปลูกเดิม

ข้อควรคำนึงในการใส่ปุ๋ย

การใส่ปุ๋ยแก่พืชเกษตรกรไม่ควรใส่ชิดโคนต้นแต่ควรใส่ให้ห่างโคนต้นอย่างน้อย 30 ซม . หรือในกรณี que พืชมีทรงพุ่มขนาดใหญ่ เกษตรกรควรใส่ปุ๋ยโดยการหว่านโดยรอบทรงพุ่มจากบริเวณชายพุ่มเข้ามาถึงประมาณครึ่งหนึ่งของรัศมีทรงพุ่ม และเพื่อให้การใส่ปุ๋ยแต่ละครั้งมีการสูญเสียน้อยและพืชได้รับประโยชน์มากที่สุด เกษตรกรควรปฏิบัติดังนี้

1. เลือกชนิดของปุ๋ยที่ใส่ให้ถูกต้อง (right kind)
2. ใส่ปุ๋ยในปริมาณที่พอเหมาะ (right amount)
3. ใส่ปุ๋ยในเวลา que พืชต้องการ (right time)
4. ใส่ปุ๋ยในบริเวณที่พืชเอาไปใช้ได้ง่าย (right place)

การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน-ส้ม

รายการวิเคราะห์	อัตราปุ๋ยที่ใส่ต่อต้น (ขนาดทรงพุ่ม 4 ม.)
อินทรีย์วัตถุ (OM, %)	
<2	ปุ๋ย N 800 กรัม
2-3	ปุ๋ย N 400 กรัม
>3	ปุ๋ย N 200 กรัม
ฟอสฟอรัส (P, มก./กก.)	
<15	ปุ๋ย P 480 กรัม
15-45	ปุ๋ย P 240 กรัม
>45	ปุ๋ย P 120 กรัม
โพแทสเซียม (K, มก./กก.)	
<50	ปุ๋ย K 640 กรัม
50-100	ปุ๋ย K 320 กรัม
>100	ปุ๋ย K 160 กรัม

ที่มา: กรมวิชาการเกษตร (2548)

การใช้ปุ๋ยตามลักษณะเนื้อดิน-ส้ม

ระยะเวลาในการใส่ปุ๋ย	ลักษณะเนื้อดิน	อัตราปุ๋ยที่ใส่ (กรัม N-P ₂ O ₂ -K ₂ O/ต้น)
ก. ระยะที่ยังไม่ให้ผลผลิต (อายุประมาณ 1-2 ปี)	ดินเหนียวร่วน. ดินเหนียว ดินทราย, ดินร่วนปนทราย	50-25-25 50-50-50
ข. ระยะที่ให้ผลผลิตแล้ว (ขนาดทรงพุ่ม 4ม.)		
1. ระยะบำรุงต้น (ช่วงตัดแต่งกิ่งหลังเก็บเกี่ยว)	ดินเหนียวร่วน. ดินเหนียว ดินทราย, ดินร่วนปนทราย	200-120-120 200-200-200
2. ระยะสร้างตาดอก (ก่อนออกดอก 1-2 เดือน)	ดินเหนียวร่วน. ดินเหนียว ดินทราย, ดินร่วนปนทราย	200-120-320 200-200-350
3. ระยะบำรุงผล (หลังดอกบาน 1 เดือน)	ดินเหนียวร่วน. ดินเหนียว ดินทราย, ดินร่วนปนทราย	160-160-280 200-200-400
4. ระยะปรับปรุงคุณภาพ (ก่อนเก็บเกี่ยว 2 เดือน)	ดินเหนียวร่วน. ดินเหนียว ดินทราย, ดินร่วนปนทราย	0-0-120 0-0-240

ที่มา: กรมวิชาการเกษตร (2548)

เอกสารอ้างอิง

รวี เสระฐฎักดี. 2543. การจัดการสวนส้ม. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ. 21 หน้า.

สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และศูนย์วิจัยและพัฒนาไม้ผลเขตร้อน และกิ่งเขตร้อน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2540. วิทยาการส้ม : ทางเลือกปัจจุบันสู่อนาคต เอกสารประกอบการฝึกอบรม สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

กรมวิชาการเกษตร. 2545. เกษตรดีที่เหมาะสมสำหรับ ส้มโอ. เกษตรดีที่เหมาะสมลำดับที่ 26 เอกสารวิชาการลำดับที่ 8/2548. 27 หน้า.

กรมวิชาการเกษตร. 2548. การใช้ปุ๋ยกับพืชเศรษฐกิจ. เอกสารวิชาการลำดับที่ 8/2548 ISBN : 974-436-434-3 121 หน้า